

فرهنگ همت مضاعف از منظر نهج البلاغه

حجة الاسلام و المسلمين سيد محمد رضا علاءالدين

یکی از مباحث ارزشمند نهج البلاغه طرح فرهنگ همت مضاعف است که امام امیر المومنین علی (ع) در خطبه‌ها، حکمت‌ها و نامه‌های خود آحاد جامعه و مسئولین را به داشتن همتی بلند و مضاعف برای فتح قلعه‌های کمال و پیشرفت در همه‌ی عرصه‌ها و زمینه‌ها دعوت نموده‌اند. در این مقاله همت و ارزش همت و راه شناخت بلند همتان و بکارگیری بلند همتی و همت مضاعف در عرصه علم و دانش، تهذیب نفس و خودسازی کسب و جذب انسان‌های خوب و یاران خوب، زهد و پارسائی، عبادت و دعا، راهنمایی و مشاوره مطرح گردیده است. شهید حوزة و دانشگاه حضرت آیه الله مفتاح (ره) فرموده است: یکی از منابع غنی که نسبت به حکومت اسلامی مباحث ارزشمند و گرانسنگی دارد نهج البلاغه است. این کتاب را مطالعه کنید و مباحث مربوط به حکومت را استخراج و سازماندهی نمایید. مقام معظم رهبری در سیر تکاملی نظام مقدس جمهوری اسلامی همه را به همت مضاعف در تمامی عرصه‌ها دعوت نموده‌اند که طرح فرهنگ همت مضاعف از منظر نهج البلاغه برای توسعه فکری و فرهنگی این شعار راهبردی است.

کلمات کلیدی: همت، ارزش همت، راه شناخت بلند همتان، عرصه‌های بلند همتی

• **دست در نهج البلاغه امام علی (ع)** به عنوان اخ القرآن فوق کلام خلق و در پرتو کلام خالق است.

نهج البلاغه تفسیر و تحلیل آیات قرآن است و همچون قرآن نور است و در امتداد نور الهی می‌درخشد نهج البلاغه واسطه فیض است و در همان اوج و والایی وحی الهی جای دارد. امام علی (ع) در کمال فصاحت و بلاغت به تفسیر و تحلیل معارف قرآن کریم در نهج البلاغه پرداخته که یکی از این معارف ارزشمند فرهنگ همت بلند و مضاعف است که به عنوان عنصری موثر و کارآمد و تعیین کننده در عرصه‌های مختلف فردی، خانوادگی، اجتماعی، سیاسی، عبادی و کار و تلاش مطرح می‌باشد. بر همه مخاطبان فرض است که در حد ظرفیت خویش از دریای بی کران نهج البلاغه سیراب شده و از مانده گسترده فضائل و معارف آن بهره‌مند گردند.

• **دست در لغت** همت در لغت به معنای کاری که آهنگ آن کنند یا آغاز، آهنگ و عزم کاری داشتن. همچنین

همت به معنای عزم قوی، قصد و اراده محکم و اراده و تصمیم عالی آمده است. انسان صاحب همت همواره دارای افقی روشن و چشم اندازی مشخص و از اراده قوی و مدیریت تصمیم‌گیری برخوردار است.

• **دست در نهج البلاغه** فرهنگ نهج البلاغه انسان‌ها را تشویق و ترغیب به داشتن روحی بلند و عزمی قوی و همتی عالی می‌کند، تا خود را محدود به امور پست دنیا نکنند بلکه با یک دید وسیع به این جهان پهناور بنگرند و همین نگرش سبب ساز تغییر و تحول در افکار و اعمال آنها شود. انسان الهی در نهج البلاغه، انسانی

هدفمند، برنامه دار و آخرت گرا است. امام علی (ع) در حکمت ۳۷۰ با موضوع هدفداری انسان و ضرورت تقوا فرموده اند: (ایها الناس، اتقوا الله فما خلق امرؤ عبثا فیهو ولا ترک سدی فیلعو.... و ما المغرور الذی ظفر من الدنیا بأعلیٰ همته کالآخر الذی ظفر من الاخره بأذنی سهمته) (ای مردم از خدا بترسید، هیچ کس بیهوده و بی هدف آفریده نشده تا به بازی پردازد و هیچ کس را به حال خود و نگذاشته تا خود را سرگرم کارهای بی ارزش و لغو نماید و دنیای به ظاهر زیبا جایگزین آخرت به تصور زشت نگردد و کسی که وجهه همتش را صرف دنیا کند و به بالاترین مقام برسد همانند کسی نیست که در آخرت به کمترین نصیبی رسیده باشد.

• ارزش همت های بلند: امام علی (ع) در حکمت ۴۷ فرموده اند: (قدر الرجل علی قدر همته) ارزش یک انسان به اندازه همت اوست هر چه همت انسان در عرصه های کمال یابی و تقرّب به خالق هستی افزایش یابد انسان به ارزش واقعی خود نزدیک شده و هرکه وجهه همتش دنیا گرایی و شهوت دنیا باشد او ارزشمندی انسانی خود را از دست داده است. امام علی (ع) افق دید و نگرش بلند همتان را اینچنین معرفی می کنند: (انظروا الی الدنیا نظر الزاهدین فیها الصادقین عنها) (با دنیا با نظری رغبان در آن بنگرید و مانند صادقان از آن روی گردانید. امام علی (ع) در حکمت ۲۱۱ ضمن تأکید بر ارزش های اخلاقی می فرمایند: (حفظ و بکارگیری تجربه رمز پیروزی است و همچنین در فعالیت ها به انسان های بی تحمل و بی اراده که از عزم و همتی قوی بر خوردار نیستند اعتماد مکن و آنها را به دوستی نگیر. امام علی (ع) در حکمت ۴۶۰ بر روی عنصر کارساز صبر و حلم در بلند همتی تأکید نموده و این چنین فرموده اند: (الحلم و الاناة توأمان ینتجهما علواً الهمّة) (بردباری، صبوری و تحمل مشکلات و سختی ها موجب می گردد که انسان به همتی بلند دست یابد.

• راه شناخت بلند همتان: امام علی (ع) در حکمت ۴۶۰ با ذکر نشانه هائی راه را برای شناخت انسان های بلند همت باز نموده اند. از جمله نشانه هائی که حضرت در این حکمت مطرح نموده اند حلم، بردباری، صبوری و تحمل مشکلات و سختی هاست همچنین امام در خلال خطبه ها و حکمت های فکر آفرین نهج البلاغه نشانه های دیگری را برای شناخت بلند همتان ذکر نموده اند که از جمله آخرت گرایی، زهدورزی، هدفداری عاقلانه و دل سپاری به پادشاه های بزرگ آخرت است. امام در خطبه همام در بیان علامات متقین از جمله نشانه های متقین که در زمره بلند همتان هستند را روحیه شکرگذاری و ذکرگویی نام برده و تقدیر به این دو را از زمینه های شناخت بلند همتان معرفی نموده است. امام در فراز دیگر کار و تلاش خالصانه را نشانه بلند همتان دانسته است.

■ بلند همتی در کسب علم و دانش: امام علی (ع) در خطبه ۱۰۵ یکی از عرصه های بلند همتی را کسب علم و دانش دانسته و فرموده است: پس در فراگیری علم و دانش پیش از آن که درختش بخشکد تلاش کنید و همت خود را بکار ببندید و پیش از آنکه به خود مشغول گردید از معدن علم (اهل بیت علیهم السلام) دانش استخراج کنید و مردم را از حرام و منکرات باز دارید و خود هم مرتکب نشوید. امام علی در خطبه ۱۹۳ از جمله صفات متقین را کسب علم و دانش با تحمل سختی ها، بردباری ها و شکیبایی می داند. امام علی (ع) در خطبه ۲۱۴ این چنین به توصیف بلند همتان وادی علم و دانش پرداخته است: بندگانی که نگاهدار علم خداوندند و آن را حفظ می کنند و چشمه های علم الهی را جوشان می سازند، با دوستی خدا با یکدیگر پیوند داشته و یکدیگر را دیدار می کنند، جام محبت او را به همدیگر می نوشانند و از آبشخور علم

او سیراب می گردند، شک و تردید در آنها راه نمی یابد. این بلند همتان چونان بذرهای پاکیزه ای هستند که در میان مردم گزینش شده و با آزمایش های مکرر امتیاز یافته اند و در کوتاهی دنیا اندیشه نموده و آن را به منزلگاهی بهتر مُبدَل ساخته و برای شناسائی سرای آخرت همت و تلاش می نمایند. عالم دانا کسی است که قدر خود را بشناسد و در نادانی انسان این بس که ارزش خویش نداند.

• بلند همتی در تهذیب نفس و خود سازی : امام علی (ع) در خطبه ۱۷۶ پس از بیان ویژگی های قرآن به ترسیم افقی زیبا برای صالحان بلند همت پرداخته است. (عمل صالح ، سپس آینده نگری ، آینده نگری و استقامت، استقامت ، آنگاه بردباری ، بردباری و پرهیزکاری، پرهیزکاری برای هر کدام از شما عاقبت و پایان مهلتی تعیین شده با نیکو کاری بدانجا برسید همانا پرچم هدایتی برای شما برافراشتند با آن هدایت شوید و برای اسلام نیز هدف و نتیجه ای است که با همت به آن دسترسی پیدا کنید. امام علی (ع) در خطبه ۱۹۱ به ذکر فوائد تقوا و ره آورد های آن پرداخته و این چنین فرموده است :

عباد الله ! اوصیکم بتقوی الله فانها حق الله علیکم و الموجهه علی الله حَقِّم و ان تستعینوا علیها بالله و تستعینوا بها علی الله فان التقوی فی الیوم الحرز... فَأَطِيعُوا بِأَسْمَاعِكُمُ الْبِهَا وَ الْظُّوًّا بِجَدِّكُمْ عَلِيهَا)

ای بندگان خدا شما را به پرهیزکاری سفارش می کنم که حق خداوند بر شماست و نیز موجب حق شما بر پروردگار است. از خدا برای پرهیزکاری و تقوا یاری و استعانت بجوئید و برای دستورات خدا از تقوا یاری جوئید زیرا تقوا ، امروز سپر بلا و فردا راه رسیدن به بهشت است راه تقوا روشن ، و روزه آن بهره مند و امانتدارش خدا که حافظ آن خواهد بود. پس گوش جان را به ندای تقوا بسپارید و برای بدست آوردن آن جدیت و همت نمایند. مولا امیر المومنین علی (ع) در خطبه ۲۲۲ به تعیین ثمرات ذکر الله و صفات اهل ذکر پرداخته است. (إِنَّ اللَّهَ (سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى) جَعَلَ الذِّكْرَ جَلَاءً لِلْقُلُوبِ ...) همانا خدای سبحان و بزرگ ، یاد خود را روشنی بخشی دلها قرار داد تا گوش پس از ناشنوایی بشنود و چشم پس از کم نوری بنا گردد.

• توصیف ذاکران بلند همت در کلمات امام علی (ع) : امام علی (ع) در خطبه ۲۲۲ این چنین به توصیف

ذاکران بلند همت پرداخته است.

• الف- (فاستصحبوا بنور لِقَظَةِ فِي الْبَصَارِ وَ الْإِسْمَاعِ وَ الْإِقْتَدَةِ) چراغ هدایت را با نور بیداری و در گوش ها و دید ها و دلها می افروزند.

• ب- (يَذْكُرُونَ بِأَيِّامِ اللَّهِ وَ يَخُوفُونَ مَقَامَهُ) روزهای خدا را به یاد می آورند و مردم را از جلال و بزرگی خدا می ترسانند

• ج- (مَنْ أَخَذَ الْقَصْدَ حَمَدُوا اللَّهَ طَرِيقَهُ وَ بَشَّرُوهُ بِالنَّجَاهِ) افراد میانه رو را ستوده و رستگاری را به آنها بشارت می دهند

• د- (وَمَنْ أَخَذَ يَمِينًا وَ شِمَالًا ذَمُّوا إِلَيْهِ الظَّرِيقَ) افراد منحرف به چرب و راست را مذمت می نمایند

• ه- (مَصَابِيحُ تَلْكَ الظُّلُمَاتِ وَ أَدْلَةُ تَلْكَ الشَّيْهَاتِ) آنها چراغ های هدایت در تاریکی ها و راهنما یان قوی در پرتگاه شبهات هستند

• و- (وَ لِلذِّكْرِ لَا هَلَا أَخَذُوهُ مِنَ الدُّنْيَا بَدَلًا) آنان ذکر خدا را به جای دنیا برگزیدند

• ز- (فَلَمْ تَشْغَلْهُمْ تِجَارَةٌ وَ لَا بَيْعٌ عَنْهُ) هیچ تجارتی و خرید و فروشی آنها را از یاد خدا باز نمی دارد

• ح- (يَهْتَفُونَ بِالزَّوْجَرِ عَنِ مَحَارِمِ اللَّهِ فِي إِسْمَاعِ الْغَافِلِينَ) و غافلان را با هشدار های خود از کیفر های الهی

• ط- او تضرع می‌کند و در تضرع و استغاثه، به عدالت فرمان می‌دهند و خود عدالت گسترند و از بدی‌ها نهی می‌کنند.

• می- «فَكَرِهْنَا بِمَا جَاءَنَا مِنَ الْآيَاتِ» (با آنکه در دنیا زندگی می‌کنند گویا آن را رها کرده و به آخرت پیوسته‌اند).

• ک- «فَالَّذِينَ سَلِمُوا فِي أَنْفُسِهِمْ» آنها نشانه‌های هدایت در جامعه هستند.

• ل- «وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ» آنها چراغ‌های روشنگر در ظلمت‌ها و تاریکی‌ها هستند.

• م- «وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ» خداوند مقام ارزشمندی برای آنها آماده کرده و با نظر رحمت به آنها می‌نگرد.

• ن- «وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ» و از همت بلند و تلاش آنها خشنود و منزلت آنها را می‌ستاید.

■ بلند همتی در سعادت و شرف (ع) امام علی (ع) در فراز چهارم نامه‌ی سی و یکم آخرت‌گرانی و توسعه‌برداری برای آخرت را وجه همت خود دانسته است. (و اقبال الاخرة الی ما یزعی عن ذکر من سواى والا هتمام بما و رائی غیر ائی) روی آوردن به آخرت مرا از یاد غیر خودم باز داشته و تمام همت و توجه مرا به آخرت کشانده است. امام در فراز پانزدهم و شانزدهم نامه‌ی سی و یکم اینچنین نوشته است. (و امر بالمعروف نکتن من أهله و انکر المنکر بیدک و لسانک و باین من فعله بجهدک و جاهد فی الله حق جهاده و لا تأخذک فی الله لومة لائم و خُص الغمرات للحق حیث کان و تفقه فی الدین ... و اخلص فی المسألت لرُبیک ...). به نیکی‌ها امر کن و خود نیکو کار باش و با دست و زبان بدی‌ها را انکار کن و بکوش تا از بد کاران دور باشی و در راه خدا آنگونه که شایسته است تلاش کن، و هرگز سرزنش ملامت گران تو را از تلاش و جدیت در راه خدا باز ندارد برای حق در مشکلات و سختی‌ها شنا کن، شناخت خود را در دین به کمال رسان، خود را برای استقامت در برابر مشکلات عادت ده که شکیبایی و صبر در راه حق عادتت پسندیده است، در تمام کارها خود را به خدا واگذار که به پناهگاه مطمئن و نیرومند رسیده‌ای، در دعا با اخلاص پروردگارت را بخوان و فراوان از خدا درخواست خیر و نیکی داشته باش. امام در این فراز به صورت روشن خصوصیتی از انسان‌های بلند همت را به تصویر می‌کشد.

(الف) امر به معروف و نهی از منکر و تقید به آن. (ب) تلاش و جدیت در راه خدا آنگونه که شایسته است.

(ج) مقاومت در برابر سرزنش ملامت گران (د) ارتقاء سطح شناخت از دین و به کمال رسانی آن. (ه) استقامت

در برابر مشکلات و سختی‌ها. (و) شکیبایی و صبوری در راه حق. (ز) توکل به خدا و تفویض امور به او. (ح)

خواندن خدا (دعا) با نهایت اخلاص و استمرار در دعا و درخواست از خدا به صورت همیشگی.

امام علی (ع) در شرایط اجابت دعا در نامه‌ی سی و یکم اینچنین به بیان بلند همتی در دعا پرداخته است: (و از گنجینه‌های رحمت الهی چیزهایی درخواست کن که جز او کسی نمی‌تواند عطا کند مانند عمر بیشتر، تندرستی بدن و گشایش در روزی. سپس خداوند کلیدهای گنجینه‌های خود را در دست تو قرار داده که به تو اجازه دعا کردن داد، پس هر گاه اراده کردی می‌توانی با دعا درهای نعمت خدا را بگشایی، تا بازان رحمت الهی بر تو بیارد).

■ اخلاص بلند همتان در کلمات امام علی (ع):

• ۱- توجه به معنویات: بدان که دنیا جاودانه نیست و آنگونه که خدا خواسته برقرار است از عطا کردن نعمت‌ها و انواع آزمایش‌ها و پاداش دادن در معاد، پس به قدرتی پناه بر که تو را آفریده و روزی داده و

اعتدال در اندام تو آورده است. بندگی تو فقط برای او باشد و تنها اشتیاق او را داشته باش و تنها از او بترس پس در عمل بکوش و همت کن آن چنانکه همانند تو سزاوار است بکوشد و همت ورزد که منزلت آن اندک و توانائی اش ضعیف و ناتوانی اش بسیار است.

۲۰ آنچه بدست کسی آن کس که دنیا را آزمود چونان مسافرانی است که در سر منزلی بی آب و علف و شور اقامت دارند و قصد کوچ کردن به سرزمینی را دارند که در آنجا آسایش و رفاه فراهم است. پس مشکلات راه را تحمل می کنند و جدائی دوستان را می پذیرند و سختی سفر و ناگواری غذا را با جان و دل قبول می کنند تا به جایگاه وسیع و منزلگاه امن با آرامش قدم بگذارند و از تمام سختی های طول سفر احساس ناراحتی ندارند و هزینه های مصرف شده را غرامت نمی شمارند و هیچ چیز برای آنها دوست داشتنی تر از آن منزلگاه امن و آرام نیست.

۳۰ آنچه بدست کسی آن کسی که در دنیا با دیگران میان خود را میزان میان خود و دیگران قرار دهد پس آنچه را که برای خود دوست داری برای دیگران نیز دوست بدار و آنچه را که برای خود نمی پسندی برای دیگران میسند. ستم روا مدار آنگونه که دوست نداری به تو ستم شود و نیکو کار باش آنگونه که دوست داری به تو نیکو کنند و آنچه را که برای دیگران زشت می داری برای خود زشت بشمار آنچه را دوست نداری به تو نسبت دهند درباره دیگران مگو بدان که خود بزرگ بینی و غرور مخالف راستی و آفت عقل است نهایت همت و کوشش را در زندگی داشته باش و در فکر ذخیره سازی برای دیگران مباش.

۴۰ آنچه بدست کسی آن کس که در دنیا با دیگران میان خود را میزان میان خود و دیگران قرار دهد پس آنچه را که برای خود دوست داری برای دیگران نیز دوست بدار و آنچه را که برای خود نمی پسندی برای دیگران میسند. ستم روا مدار آنگونه که دوست نداری به تو ستم شود و نیکو کار باش آنگونه که دوست داری به تو نیکو کنند و آنچه را که برای دیگران زشت می داری برای خود زشت بشمار آنچه را دوست نداری به تو نسبت دهند درباره دیگران مگو بدان که خود بزرگ بینی و غرور مخالف راستی و آفت عقل است نهایت همت و کوشش را در زندگی داشته باش و در فکر ذخیره سازی برای دیگران مباش.

۵۰ آنچه بدست کسی آن کس که در دنیا با دیگران میان خود را میزان میان خود و دیگران قرار دهد پس آنچه را که برای خود دوست داری برای دیگران نیز دوست بدار و آنچه را که برای خود نمی پسندی برای دیگران میسند. ستم روا مدار آنگونه که دوست نداری به تو ستم شود و نیکو کار باش آنگونه که دوست داری به تو نیکو کنند و آنچه را که برای دیگران زشت می داری برای خود زشت بشمار آنچه را دوست نداری به تو نسبت دهند درباره دیگران مگو بدان که خود بزرگ بینی و غرور مخالف راستی و آفت عقل است نهایت همت و کوشش را در زندگی داشته باش و در فکر ذخیره سازی برای دیگران مباش.

۶۰ آنچه بدست کسی آن کس که در دنیا با دیگران میان خود را میزان میان خود و دیگران قرار دهد پس آنچه را که برای خود دوست داری برای دیگران نیز دوست بدار و آنچه را که برای خود نمی پسندی برای دیگران میسند. ستم روا مدار آنگونه که دوست نداری به تو ستم شود و نیکو کار باش آنگونه که دوست داری به تو نیکو کنند و آنچه را که برای دیگران زشت می داری برای خود زشت بشمار آنچه را دوست نداری به تو نسبت دهند درباره دیگران مگو بدان که خود بزرگ بینی و غرور مخالف راستی و آفت عقل است نهایت همت و کوشش را در زندگی داشته باش و در فکر ذخیره سازی برای دیگران مباش.

۱- هر تلاشگری به روزی دلخواه خود نخواهد رسید پس در بدست آوردن دنیا آرام باش و در مصرف آن نیکو عمل کن

۲- نفس خود را از هر گونه پستی باز دار هر چند تو را به اهدافت برساند

۳- بنده و برده دیگری مباش که خدا ترا آزاد آفریده است.

۴- اگر توانستی که بین تو و خدا صاحب نعمتی قرار نگیرد چنین باش

۵- آنچه با سکوت از دست می دهی آسان تر از آن است که با سخن از دست بروی

۶- تلخی ناامیدی بهتر از درخواست کردن از مردم است.

۷- شغل همراه با پاکدامنی بهتر از ثروت فراوانی است که با گناهان بدست آید.

۸- بدترین غذاها لقمه ی حرام است.

۹- هرگز بر آرزو ها تکیه نکن که سرمایه ی احمقان است.

۱۰- از فرصت ها استفاده کن پیش از آنکه فرصت از دست برود و اندوه بار آورد.

• ۷- توجه به ارزش های اخلاقی : امام علی (ع) در آخرین فراز به طرح دستور العمل های اخلاقی که هر بلند همتی باید بدانها تقید داشته باشد پرداخته است : با برادران دینی ات که سزاوار دوستی هستند پیوند دوستی برقرار کن و اگر روی بر گرداند تو مهربانی کن و اگر بخل ورزید تو بخشنده باش . خشم را فرو خور که من جرعه ای شیرین تر از آن نوشیدم و پایانی گواراتر از آن ندیدم . کسی که به تو گمان نیک بر او را تصدیق کن و هرگز حق برادرت را به اعتماد دوستی که با او داری ضایع نکن . ستمکاری کسی که بر تو ستم می کند در دیده ات بزرگ جلوه نکند چه او به زیان خود و سود تو کوشش دارد سهم تو از دنیا آن اندازه خواهد بود که با آن سرای آخرت را اصلاح کنی . اگر برای چیزی که از دست دادی ناراحت می شوی پس برای چیزی که به دست تو نرسیده نیز نگران باش غم و اندوه را با نیروی صبر و شکیبایی و نیکوئی یقین از خود دورساز هر کس قدر و منزلت خویش بداند حرمتش باقی است . استوارترین وسیله ای که می توانی به آن چنگ زنی و اعتصام داشته باشی رشته ای است که بین تو و خدای تو قرار دارد . کسی که به کار تو همت و اهتمام نمی ورزد دشمن توست و چه بسا دور که از نزدیک نزدیک تر و چه بسا نزدیک که از دور دورتر است .

• بلند همتی در زهد و پارسائی : امام علی (ع) در خطبه ها ، حکمت ها و نامه های خود از جمله مصادیق بارز انسان های بلند همت را زاهدان دانسته و به معرفی آنها پرداخته و در این خصوص ارزش زهد و پارسائی ، بهترین نوع زهد ، ره آورد زهد و پارسائی ، زهد راستین که عامل بصیرت ، آگاهی و کسب معنویات است را مطرح ساخته است .

«خطبه ۸۱ (تعریف زهد و پارسائی) ای مردم ، زهد یعنی کوتاه کردن آرزو و شکر گذاری برابر نعمت ها و پرهیز در برابر محرمات پس اگر نتوانستید همه ی این صفات را فراهم سازید همت کنید و تلاش کنید که حرام بر صبر شما غلبه نکند و در برابر نعمت ها شکر یادتان نرود .» خطبه ۲۳ : (خصوصیات زهاد) بر شما باد به تلاش و کوشش ، آمادگی و آماده شدن و جمع آوری زاد و توشه ی آخرت در دوران زندگی دنیا ، دنیا شما را مغرور نسازد چنانکه گذشتگان شما و امت های پیش را مغرور ساخت .

زاهدان گروهی از مردم هستند که دنیا پرست نمی باشند و آلودگی دنیا پرستان را ندارند . در دنیا با آگاهی و بصیرت عمل می کنند و در ترک زشتی ها از همه پیشی می گیرند، بدن هایشان به گونه ای در تلاش و حرکت است که گویا میان مردم آخرتند . «حکمت ۲۷ : (اعتدال بین الدنیا و الاخره) پرهیزکاران زاهد از دنیای زود گذر به سلامت گذشتند و آخرت جاودانه را گرفتند با مردم دنیا در دنیایشان شریک گشتند اما مردم دنیا در آخرت آنها شرکت نکردند ، سپس از این جهان با زاد و توشه فراوان و تجارتي پر سود ، به سوی آخرت شتافتند و لذت زهد و پارسائی در ترک حرام دنیا را چشیدند و یقین داشتند که در روز قیامت از همسایگان خدایند .

